

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΗ'
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2014 - 2015

Το Νόημα της Ιστορίας

Β' Χωρολογική Συνάντηση

18 – 19 Απριλίου 2015

Θέρμος

Η δεύτερή μας Χωρολογική εκδρομή της φετινής περιόδου θα συντελεσθεί στον Θέρμο της Αιτωλίας.

***

Στα ανατολικά της Τριχωνίδος, επί της ορεινής ταινίας που συνδέει το Παναιτωλικό προς βορρά και βορειανατολικά με τον Αράκυνθο νότια της λίμνης, μεταξύ της γλυκιάς αυτής κλειστής θάλασσας δυτικά και του φιδίσιου ρου του ύδατος ανά τον άνω προς μέσο Εύηνο (τον «Φίδαρη») ανατολικά, με πολλά τα παράδιπλα οφιώδη ρέμματα («Φιδάκια»), στην χώρα των Οφιωνέων, (μιας των τριών βασικών φυλετικών ομάδων των Αιτωλών (Θουκυδίδης, ΙΙΙ, 96), βαθιά στην Αιτωλική ενδοχώρα, ευρίσκεται το θρησκευτικό και (σημαντικώτατο επί Συμπολιτείας) πολιτικό κέντρο των Αιτωλών.

Στην ακόμη και τον 5^ο π. Χ. αιώνα ημιβάρβαρη αυτή περιοχή συντρέχουν πρωιμότερες εξελίξεις αρχιτεκτονικές και θρησκευσιολογικές καίριας σημασίας για την κατανόηση της γένεσης, «φύσης» και ουσίας, δηλαδή Μορφής, του Ελληνισμού.

Διαδοχή τριών μειζόνων και συνεχώς μνημειακοτέρων κτιρίων, με σημαίνουσες σημαντικές σχέσεις μεταξύ τους, φανερώνει «ανατομικά» τις διεργασίες ανάδυσης της Μορφής που διάρθρωσαν τον Ελληνισμό. Το (α) αψιδοειδές «Μέγαρο Α», από την εποχή προ της Καθόδου στην Πελοπόννησο των Δωριέων, εν συνεχεία το (β) «Μέγαρο Β» που αποτελεί αποκαλυπτική γέφυρα από την «Μυκηναϊκή» προς την μετακαθοδική «Γεωμετρική» περίοδο με πιθανώτατα δύο φάσεις μορφολογίας και

λειτουργίας αρχίζοντας εκεί γύρο στην τροπή των χιλιετιών, και τέλος (γ) ο ιδιαίτερου εξ αρχής χαρακτήρα μέγας ναός του Απόλλωνα, ο οποίος έλαβε την μνημειακότετη μορφή του τον 7^ο αιώνα π.Χ., συμπίπτων και εξαρτώμενος από την Κορινθιακή οικονομική και πολιτιστική ακμή και επέκταση προς την Δύση ήδη από το δεύτερο ήμισυ του 8^{ου} π.Χ. αιώνα.

Έγγραφα στα λεγόμενα για την πρώτη χωρολογική συνάντησή μας αυτού του Κύκλου, στην Σπάρτη.

«Το Δωρικό αποτελεί την ουσία του Ελληνισμού. Τα λοιπά διατάχθηκαν κατά τις επιταγές του κυρίαρχου Δωρικού βιώματος του Κάλλους. Ο θείος Ηγεμών, προστατήριος Οδηγός της Δωρικής πολεμικής ομάδας, ο Μέγας Κριός της ανδρικής αγέλης, ο Λέων των Ζώντων, έγινε η ιδιαίτερα χαρακτηριστική Ελληνική θεότητα, ο Κύριος των τελειοτήτων του Ελληνισμού, ο φοβερός Θεός του Ολύμπιου πνεύματος, ο πρωθήβης ανδρώδης της έκπαγλης μορφής, ο αιγλήτης Απόλλων.

Συνεπαρμένα και συνηγερμένα από αυτό το ίνδαγμα του Κάλλους, όλα, Αχαϊκά και Ιωνικά και Αιολικά και Πελασγικά και σύμπασα η υπερποίκιλη ανθρωπολογική πολυειδία ενός εξόχως διαφοροποιημένου φυσικού τόπου, έγιναν Ελληνικά: εξαπολλωνίστηκε η ανθρώπινη εμπειρία: επέκεινα χθόνιας γονιμότητας και ουράνιας δύναμης, πέραν τόσο του Μητρικού κόλπου γεννήσεως και θανάτου όσο και του πατρικού σπερματικού κεραυνού της Ισχύος, υπεράνω της Μεγάλης Μητρός και του Κυρίου των Δυνάμεων, επεβλήθη ορθός ιστάμενος επί του κοσμικού θρόνου, ως εν Αμύκλαις, ο Μέγας και Τρομερός Θεός, ο Φανός ανθός του Είναι, η αποκαλυπτική επίδειξη του απόλυτου στο φαίνεσθαι».

Αυτός είναι και ο αλάνθαστος οδηγός σε κάθε πνευματική επιχείρηση περί του Ελληνισμού. Αυτός διαλύει τα σκότη της άγνοιας όπως αίρει δια του κάλλους το Ον στο Είναι από το Μηδέν.

Η λατρεία του Απόλλωνα στον Ελλαδικό χώρο επικάθησε και επιβάτευσε και ενθρονίστηκε (κυριολεκτικά στις Αμύκλες) επί προγενέστερων, προ-ολύμπιων πεδίων θρησκευτικότητας (με την έννοια της «Ολυμπιότητας» ως εκφράζουσας την ιδιοτονικότητα του Ελληνισμού). Άξιο εν προκειμένω βαθείας φροντίδας και μελέτης είναι το είδος, ο χαρακτήρας και ο συγκεκριμένος φορέας-σύμβολο της προ-Απολλώνειας λατρείας στο θρησκευτικό κέντρο του Θέρμου.

[Θα συζητήσουμε την εναλλακτική θεωρία του χωριού που μετεξελίσσεται σε θρησκευτικό κέντρο].

Δύο άλλα σημεία-εστίες αναφοράς θα συσχετισθούν κυρίως στην θρησκευσιολογική μας έρευνα, κείμενα επί του ορομορφικού τόξου της οροσειράς της Πίνδου με την ανατολική καμπύλωση στην Στερεά Ελλάδα, Πίνδος – (Μακρύνορος) - Παναιτωλικό – Βαρδούσια – Οίτη και Γκιώνα – Παρνασσός. Οι θρησκευσιολογικές εστίες είναι Δωδώνη, Θέρμος, Δελφοί.

Ταυτόχρονα, επιπροσθέτως, αρχιτεκτονικά δεδομένα, φυλογενετικές παραδόσεις και μυθολογίες, και επί πάσι η αρχή της μετάπτωσης από το προ-ολύμπιο στο Ολύμπιο θρησκευτικό δυναμικό, οδηγούν στην ανάγκη συστηματικής αντιπαραβολής και συσχέτισης Θέρμου και Ολυμπίας. Εκεί έχουμε αψιδοειδή υποκείμενα και τον πρώτιστο ναό της Ήρας, το αρχέγονο καμπύλο Πελόπιο και το μεταγενέστερο πολυγωνικό. (Ο τύμβος του Αμυκλαίου μπαίνει στην συνέχεια του πεδίου σκέψης). Η ειδική στενή διασύνδεση Ηλείας και Αιτωλίας θα συνεξετασθεί κατά την σημασία της, ιδιαίτερος σε σχέση προς τα της Δωρικής Καθόδου.

Οι αρχαιολογικές ανασκαφές και αποτιμήσεις πάνω από ένα αιώνα ερευνών στον Θέρμο θα συζητηθούν.

Η ίδια η ονομασία «Θέρμος, Θέρμον» επίσης θα μας απασχολήσει. Συνήθως γεωγραφικά το όνομα συνδέεται με θερμές πηγές: Θερμοπύλαι, Θέρμη = Θεσσαλονίκη, Θερμαίος Κόλπος, Θέρμα (στην Ικαρία), Θέρμα, Θέρμαι = Λουτράκι (Ξενοφών, Ελληνικά, IV, 5,3 .8), Θέρμαι (αι των Ιμεραίων) στην Σικελία. Θέρμιος αφ' ετέρου σηματοδοτεί την ηλιακή θερμοσσία του πύρινου φωτός – η επιγραφική παρουσία του Ηλίου είναι σημαντική. Και τρίτη διάσταση δίνει η σχετική ερμηνεία του Πausανία (V, 15, 7), Θέρμιος = Θέσμιος (κατά Δωρικότροπο ρωτακισμό).

Οι άλλες λατρείες στον Θέρμο και τα αρχαιολογικά και επιγραφικά δεδομένα επ' αυτού του θέματος θα μελετηθούν, **εν αναφορά πρωτίστως προς τον ιδιότυπο Απολλώνειο διμορφισμό που έχω επισημάνει, όπως τεκμηριώνεται και εδώ: Απόλλων Θέρμιος, Απόλλων Λύσειος (~ Διόνυσος).**

Εκτενώς θα συζητήσουμε τα αρχαιολογικά κινητά ευρήματα από τον χώρο του Ιερού, ειδικά τα ορειχάλκινα αγαλματίδια, τοποθετώντας τα στην θρησκευτική και καλλιτεχνική σημασία τους υπό το πρίσμα της ανάλυσης που έχω κάνει για τα ορειχάλκινα ειδώλια της Ολυμπίας. Οι περίφημες γραπτές πήλινες μετόπες δεν γίνεται να μη μας απασχολήσουν.

Σε πολλαπλή αντίστιξη προς τον Θέρμο θα εξερευνήσουμε την Καλυδώνα επί τόπου και στο Μουσείο του Αγρινίου. Εδώ, στην Αιολίδα, πλούσιες παρέχονται παραδόσεις από την Ηρωική εποχή, σε απόλυτη αντίθεση προς το κενό του Θέρμου – πράγμα που επιτείνει την σημασία του. Ο Ναός και η μυθολογία της Λαφρίας Αρτέμιδος θα μας εξάψουν το ενδιαφέρον, είναι καλή ευκαιρία για να αναδιφήσουμε και το νόημα της αδελφότητας Απόλλωνος – Αρτέμιδος. Θα μελετήσουμε το Ηρώο της

Καλυδώνος και τις ενδιαφέρουσες προτομές του. Με αυτές ξεκαθαρίζει πολύ καλά το θέμα της Ελληνιστικής γλυπτικής και της πλαστικής μίμησης – απόδοσης κλασικών και υστεροκλασικών προτύπων.

Η αλληλουχία φυσικού χώρου, αρχαίων καταλοίπων και ιστορίας του (κυρίως πολιτισμικής), τοπίου και ανθρώπινης δημιουργίας, φύσης και πνεύματος, αποτελεί το αμετακίνητο πρόθεμα των αναζητήσεών μας στις χωρολογικές αυτές εκδρομές. Ανάκραση λοιπόν και τώρα θα κάνουμε της αρχαιολογίας των ορατών μνημείων και της θεωρίας της θρησκείας και της τέχνης με την «αρχαιολογία» των σημαινουσών παραδόσεων, με τα «Αιτωλικά» των αρχαίων, διπλά ερειδόμενοι στον Όμηρο για τα Αχαϊκά και στον Έφορο για τα Δωρικά.

***

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Σάββατο 18 Απριλίου

9 π.μ. Αναχώρηση

10 π.μ. Καλυδών

Ιερό Αρτέμιδος Λαφρίας

Εξολυμπισμός μιας αρχέγονης

Λατρείας της Κυρίαρχης Δύναμης της Φύσης.

Κουρήτες και Αιολικά. Καλυδώνα και Πλευρώνα. Ακαρνάνες.

Ηρώον

1 μ.μ. Αρχαιολογικό Μουσείο Αγρινίου

Οι προτομές και η μαρμάρινη θύρα από το Ηρώο της

Καλυδώνας.

Ακρωτήρια από το Ηρώο της Αλυζίας, στην Ακαρνανία.

Η φυσιογνωμία της Αιτωλίας από τα αρχαιολογικά ευρήματα.

6 – 9.15 μ.μ. Σεμινάριο

I.

*Η Ανάδυση της Μορφής
στην Αρχιτεκτονική του Ελληνικού Ναού*

7.30 – 7.45 Διάλειμμα

II.

*Ο Άναξ Απόλλων στον Θέρμο:
Η Ανάδυση του Ολύμπιου στην Ελληνική Θρησκευτικότητα.
Θρησκευσιολογική, Ονοματολογική και Ιστορική Μελέτη*

9. 30 μ.μ. Συμπόσιο Θέρμιο

Κυριακή 19 Απριλίου

10.30 π.μ. Αρχαιολογικό Χώρος και Μουσείο Θέρμου

*Τα Μέγαρα, τα λοιπά αψιδοειδή και ευθύγραμμα, ο μέγας
Ναός. Δύο άλλοι ναοί. Ταυτοποιήσεις. Οι σταδιαίες Στοές.
Η μεγαλόπρεπη οδός από του Βουλευτηρίου λοξά*

προς τον Ναό εν μέσω της Δυτικής και της Ανατολικής Στοάς.

Ο Περίβολος του Ιερού.

Τα εκθέματα του Μουσείου. Τα ορειχάλκινα αγαλματίδια.

Προϊστορικά αγγεία. Πήλινα τμήματα του Αρχαϊκού ναού.

Επιγραφές.

2.30 μ.μ. *Γεύμα.*

Αναχώρηση προς Ναύπακτο -

ώστε να περιληφθεί εν κύκλω μεγάλο μέρος της Αιτωλίας.

***

Όποιος ενδιαφέρεται να συμμετάσχει ας με ειδοποιήσει το γρηγορότερο, καλύτερα τηλεφωνικά για την ταχύτερη διεκπεραίωση αφήνοντας μήνυμα στο 2610 241 058.